

Rapport

CORONABELEID: DRAAGVLAK SEPTEMBER 2020

In opdracht van de NOS
10 september 2020

Colofon

Uitgave

I&O Research
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Rapportnummer

2020/153

Datum

september 2020

Auteurs

Peter Kanne
Milan Driessen

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits I&O Research en de NOS als bron duidelijk worden vermeld.

Inhoudsopgave

Belangrijkste uitkomsten	4
1 Draagvlak coronamaatregelen	10
1.1 Steun voor coronamaatregelen stabiel hoog	10
1.2 Verdeeldheid over strengere of lossere aanpak	12
1.3 Verklarende stellingen	13
2 Vaccinatie	19
2.1 Bereidheid tot vaccinatie afgenomen	19
2.2 Vooral animo onder kiezers SGP, FvD, PvdD, PVV en SP laag	20
2.3 Veel scepsis over snel vaccin en angst voor bijwerkingen	20
3 Verantwoording	23

Belangrijkste uitkomsten

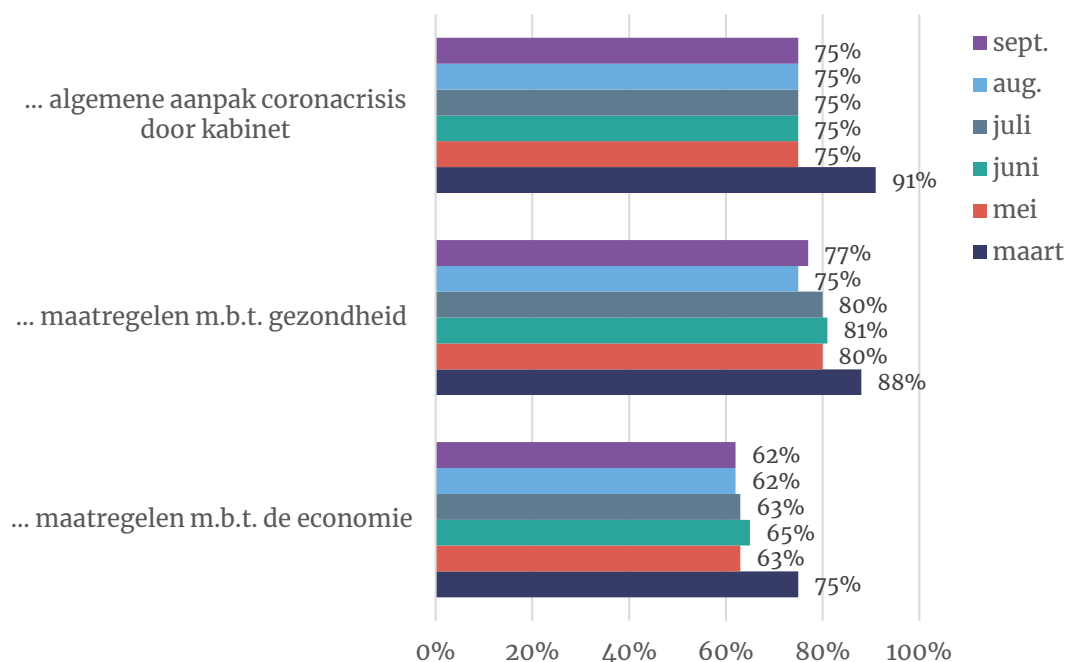
Steun coronamaatregelen nog steeds hoog, maar grote verdeeldheid over maatregelen

Nederlanders staan nog steeds in (grote) meerderheid achter de coronamaatregelen. De manier waarop het kabinet omgaat met de coronamaatregelen in het algemeen heeft – voor de vijfde keer op rij – de steun van exact driekwart van de kiezers.

Ook de steun voor de maatregelen m.b.t. de gezondheid van Nederlanders is stabiel hoog (van 75% naar 77%). De steun voor de economische maatregelen ligt iets lager (62%) maar is eveneens stabiel.

Figuur 1 – Draagvlak voor maatregelen van het kabinet

Staat volledig/grotendeels achter maatregelen met betrekking tot... (september, n = 2.053)

Alleen kiezers PVV en FvD wijzen coronabeleid in meerderheid af

Kiezers van regeringspartijen VVD, CDA, D66 en ChristenUnie staan nog steeds het meest achter de maatregelen. Kiezers van PvdA (80%), GroenLinks (77%) en SGP (74%) kunnen zich er eveneens goed in vinden. Alleen kiezers van FvD (27% wel, 73% niet) en PVV (42% wel, 58% niet) wijzen het coronabeleid in meerderheid af.

Verdeeldheid over strengere of lossere aanpak

Dat een ruime meerderheid (75%) achter het coronabeleid van het kabinet staat, wil niet zeggen dat er geen kritiek is binnen deze groep of dat ze het op alle details eens zijn met de maatregelen. Op de vraag “Wilt u een strengere of een lossere aanpak van de overheid met betrekking tot de corona-gedragsrichtlijnen?” zien we een sterk verdeeld beeld.

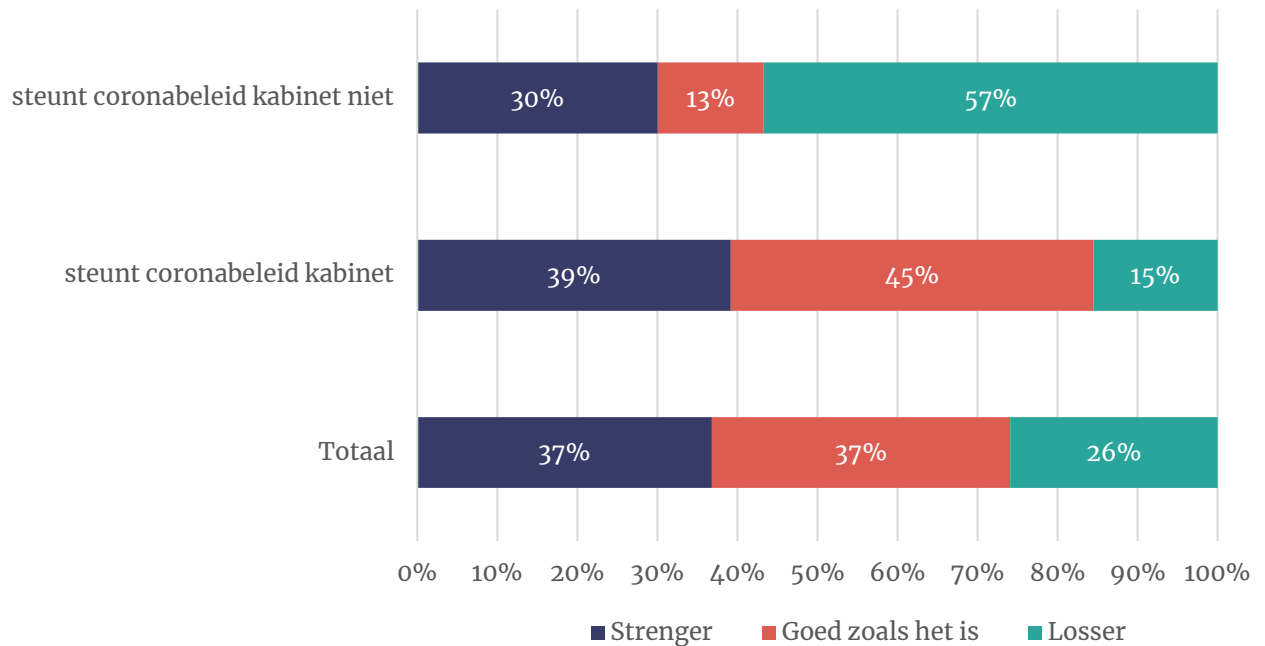
Ruim een derde (37%) van alle Nederlanders vindt het goed zoals het nu gaat, eveneens 37 procent zou graag een strengere aanpak zien en een kwart (26%) vindt dat het (veel) lossere mag.

Van degenen die in het algemeen achter het coronabeleid staan (75% van allen) zegt minder dan de helft (45%) de aanpak m.b.t. gedragsrichtlijnen helemaal goed te vinden zoals ze nu zijn. Bijna vier op de tien (39%) uit deze groep willen een strengere aanpak. Ook onder degenen die niet achter het kabinetsbeleid staan (24% van allen) is de verdeeldheid groot. Deze groep neigt weliswaar meer naar een (veel) lossere aanpak (57%), maar 30 procent van hen wil juist dat de aanpak (veel) strenger wordt.

Figuur 2 – Strenger of lossier?

“Wilt u een strengere of een lossere aanpak van de overheid met betrekking tot de gedragsrichtlijnen? (Als het gaat om de regelgeving en handhaving daarvan). Of vindt u het goed zoals het nu is?”

Die verdeeldheid zien we ook terug als we kijken naar de politieke voorkeur van Nederlanders. FvD- en PVV-kiezers zijn het meest kritisch op het kabinetsbeleid, maar ook zij zijn verdeeld over welke richting het op moet. Van de FvD-kiezers wil 56 procent een (veel) lossere aanpak of zelfs alle coronamaatregelen loslaten, terwijl een kwart juist een strengere aanpak wil. PVV-kiezers neigen iets meer naar strenger (47%) dan naar lossier (35%). Na de PVV-kiezers zijn de GroenLinks-kiezers het vaakst voor een strengere aanpak (47%). Ook kiezers van de liberale partijen VVD en D66 willen liever een strenge benadering dan versoepelen.

Twee kampen

We legden alle respondenten een reeks stellingen voor om te kunnen achterhalen waarom mensen al dan niet achter het coronabeleid van het kabinet staan en welke maatregelen ze wel of niet zien zitten als ze voor een strengere of juist soepele aanpak zijn. Hieruit blijkt dat er een grote middengroep is die in grote lijnen met het kabinet mee kan gaan en twee kampen die elk een heel andere kant op willen met de coronamaatregelen.

Waarom steunt een kwart (24%) het coronabeleid niet?

Geen vertrouwen in RIVM

Er is een duidelijke relatie tussen dit vertrouwen en steun aan het kabinet. “Ik heb vertrouwen in de adviezen van het RIVM” is de stelling waar het hoogste aandeel van de Nederlanders het mee eens is: 63 procent van alle Nederlanders, 16 procent niet.

Onder degenen die het coronabeleid van het kabinet niet steunen heeft slechts 24 procent vertrouwen in het RIVM en vindt 60 procent dat het kabinet te veel naar het RIVM en te weinig (65%) naar critici luistert.

Onder degenen die het kabinet wel steunen heeft 77 procent vertrouwen in het RIVM en vindt 35 procent dat het te veel naar RIVM luistert.

Grapperhaus niet langer geloofwaardig

Ongeveer de helft van alle Nederlanders (52%) vindt minister Grapperhaus “niet langer geloofwaardig als minister van justitie”. Vooral critici van het coronabeleid (75%) zijn het hier mee eens; bovengemiddeld vaak zijn dit kiezers van PVV (74%), FvD (70%), PvdD (68%), SP (67%), PvdA (55%) en SGP (55%).

Gevaar coronacrisis wordt overdreven; maatregelen disproportioneel

Van alle Nederlanders is 28 procent het eens met de stelling “Het gevaar van het coronavirus voor de volksgezondheid wordt erg overdreven door de overheid en de media”. Onder degenen die het coronabeleid van het kabinet niet steunen is dat maar liefst 59 procent.

Ruim de helft (52%) van deze groep is het eens met de stelling “De coronamaatregelen zijn niet proportioneel, ze zijn op dit moment te zwaar voor het beperkte aantal besmettingen en doden”, terwijl dat gemiddeld voor een kwart van de Nederlanders geldt (26%).

Geen geloof in welslagen 1,5 meter-samenleving

Op dit moment is 43 procent van alle Nederlanders het eens met de stelling “Het lijkt mij realistisch dat de 1,5 meter-samenleving gaat werken”, een stijging ten opzichte van afgelopen maanden (in juli was het 31%). Nederlanders die niet achter het kabinetsbeleid staan, geloven hier slechts in 22 procent van de gevallen in.

Ruim vier op tien van hen (43%) zeggen: “1,5 meter afstand houden heeft geen zin dus daar moeten we helemaal mee stoppen” (gemiddeld 17%).

Waarom en hoe willen mensen een strengere aanpak? (37%)

Vertrouwen in RIVM en bang voor een tweede golf

Van degenen die pleiten voor een strengere corona-aanpak heeft 77 procent “vertrouwen in het RIVM” (gemiddeld geldt dat voor 63%) en is 69 procent “bang voor een tweede golf van de corona-epidemie” (gemiddeld 49%).

Aantal besmettingen naar nul brengen

Van de Nederlanders die een strengere aanpak willen heeft de helft er vertrouwen in “dat de 1,5 meter-samenleving gaat werken” (52%, gemiddeld 43%), slechts 8 procent van hen vindt dat we met de 1,5 meter afstand moeten stoppen.

Twee derde (66%) van hen vindt dat “we weer strengere maatregelen moeten nemen, om het aantal besmettingen op nul of dicht daarbij te krijgen”, gemiddeld steunt 33 procent dat.

Monddoekjes verplichten

Er is in het algemeen nog steeds weinig draagvlak voor het verplicht dragen van een monddoekje en dit is de afgelopen maand zelfs iets afgenomen. Maar degenen die een strengere corona-aanpak willen, willen vaak wél dat monddoekjes verplicht worden gesteld.

Zo is 56 procent van hen het eens met de stelling “Het dragen van een monddoekje moet buiten op zeer drukke plekken verplicht gesteld worden” (gemiddeld: 45%) en 58 procent wil “in heel Nederland het dragen van een monddoekje binnen in openbare ruimtes verplicht stellen” (gemiddeld: 36%).

Het verplicht stellen van het monddoekje “buiten voor heel Nederland” gaat ook deze groep te ver (29% van het is het er mee eens, gemiddeld is dat 15%).

Wat zijn de argumenten van degenen die een lossere aanpak willen? (26%)

Niet bang voor een tweede golf

De helft van alle Nederlanders (49%) zegt “bang te zijn voor een tweede golf van de corona-epidemie”, onder degenen die een lossere aanpak van de coronamaatregelen willen is dat slechts 21 procent.

Bijna de helft wil stoppen met 1,5 meter afstand houden

Slechts 17 procent van alle Nederlanders is het eens met de stelling “1,5 meter afstand houden heeft geen zin dus daar moeten we helemaal mee stoppen”, maar onder degenen die een lossere aanpak willen is dat 45 procent.

Maatregelen disproportioneel; maatregelen schaden de economie

Ruim twee derde van degenen die een lossere beleid willen (68%) vindt “de coronamaatregelen niet proportioneel, ze zijn op dit moment te zwaar voor het beperkte aantal besmettingen en doden” (waar dat gemiddeld 26% is).

Ruim zes op de tien (62%) vinden dat de beperkingen vanwege de coronacrisis de economie te veel schaden en dus moeten worden opgeheven (gemiddeld: 25%)

Grapperhaus niet langer geloofwaardig

Ongeveer de helft van alle Nederlanders (52%) vindt minister Grapperhaus “niet langer geloofwaardig als minister van justitie”. Degenen die een lossere aanpak willen, vinden dit in 63 procent van de gevallen.

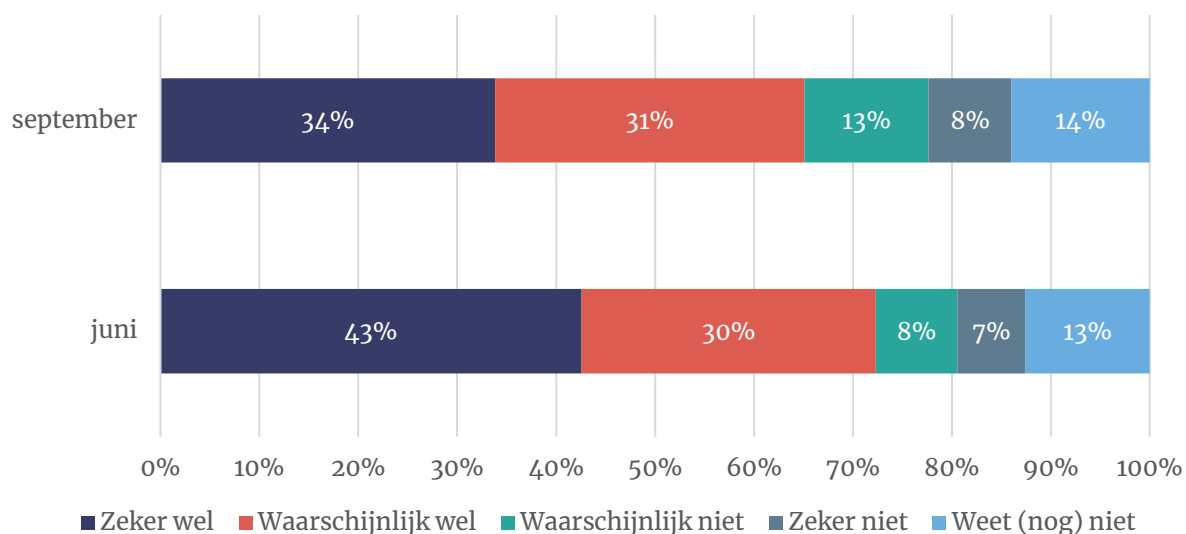
Bereidheid tot vaccinatie afgenomen

In juni zei nog bijna driekwart (73%) zich (zeker of waarschijnlijk) te laten vaccineren als er een vaccin beschikbaar is, nu is dat nog 65 procent. Het percentage 'zeker wel' is doorgaans een redelijke indicatie van te verwachten gedrag. Dit aandeel daalde van 43 naar 34 procent.

De intentie zich te laten vaccineren daalde in alle leeftijdsgroepen, maar het meest in de groep 50-64 jaar, gevolgd door de 65-plussers.

Figuur 3 – Van plan zich te laten vaccineren

“Stel dat er een werkend vaccin tegen COVID-19 (het coronavirus) beschikbaar komt. Zou u zich dan laten vaccineren tegen het virus?”

Vooraf animo onder kiezers SGP, FvD, PvdD, PVV en SP laag

Opvallend laag ligt het percentage 'zeker' onder kiezers die nu zouden stemmen op de SGP en hier is het ook nog gedaald (van 12 naar 6%). Verder is de animo teruggelopen bij kiezers van Forum voor Democratie en SP. Onder kiezers van de PvdD en PVV was het al laag.

Veel scepsis over snel vaccin en angst voor bijwerkingen

Net als drie maanden geleden zeggen degenen die zich niet willen laten inenten voornamelijk dat ze het eerst nog eens willen aankijken, zeker willen weten dat het werkt, omdat ze bang zijn voor de bijwerkingen. Of ze zeggen: ik behoor niet tot de risicogroep.

Een verklaring voor de lagere intentie zit hem deels in het feit dat mensen al corona gehad hebben en zich immuun achten.

Vaker dan de vorige keer geven mensen nu redenen die duiden op scepsis die niet voortkomt uit religie (zoals deze PVV-kiezer: “Daar zit dan een chip in waardoor men altijd en overal te volgen is”). Ook zijn er vrij veel mensen die vinden dat het allemaal te snel moet en daarom geen vertrouwen hebben in het resultaat. Eveneens meerdere keren gelezen: “Ik ben niet het proefkonijn van de overheid.”

Verantwoording

Dit onderzoek vond plaats van donderdag 3 september tot dinsdagochtend 8 september 2020. Er werkten in totaal 2.053 Nederlanders mee aan dit onderzoek.

De resultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, opleiding, regio en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in 2017 en daarmee representatief voor Nederlanders van 18 jaar en ouder op deze kenmerken. Een uitgebreidere verantwoording van het onderzoek vindt u in hoofdstuk 3.

1 Draagvlak coronamaatregelen

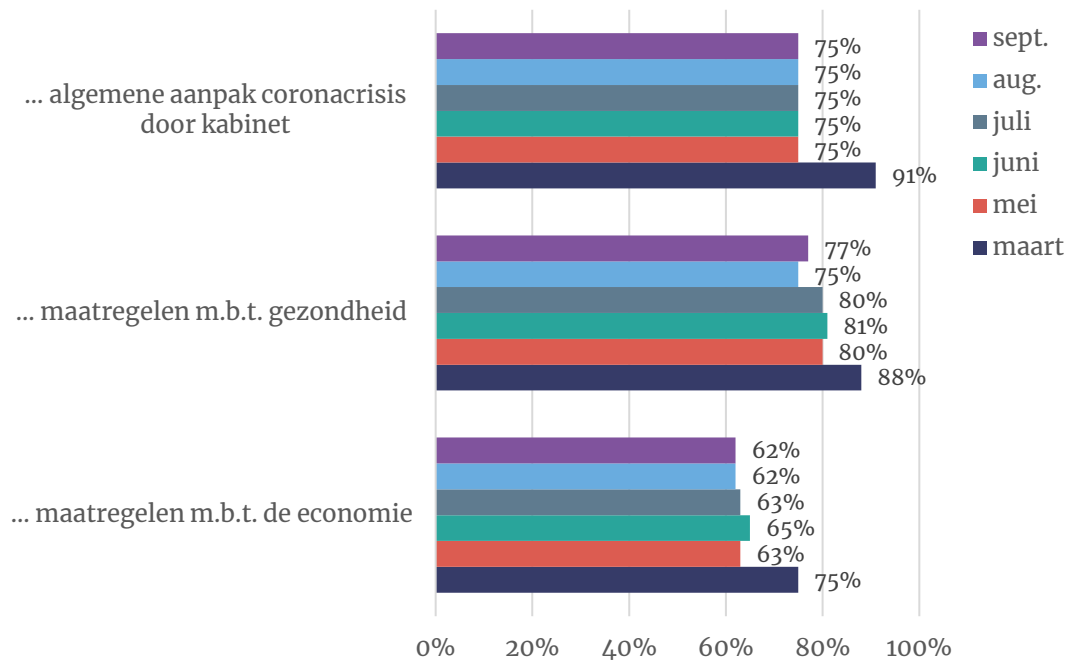
1.1 Steun voor coronamaatregelen stabiel hoog

Nederlanders staan nog steeds in (grote) meerderheid achter de coronamaatregelen. De manier waarop het kabinet omgaat met de coronamaatregelen in het algemeen heeft – voor de vijfde keer op rij – de steun van exact driekwart van de kiezers.

Ook de steun voor de maatregelen m.b.t. de gezondheid van Nederlanders is stabiel hoog (van 75% naar 77%¹). De steun voor de economische maatregelen ligt iets lager (62%) maar is eveneens stabiel.

Figuur 1 – Draagvlak voor maatregelen van het kabinet

Staat volledig/grotendeels of achter maatregelen met betrekking tot... (september, n = 2.053)

Gestelde vragen:

In welke mate staat u achter de aanpak van de coronacrisis door het kabinet in het algemeen?

In welke mate staat u achter de aanpak van de coronacrisis door het kabinet als het gaat om de gezondheid van Nederlandse burgers?

In welke mate staat u achter de aanpak van de coronacrisis door het kabinet als het gaat om de Nederlandse economie?

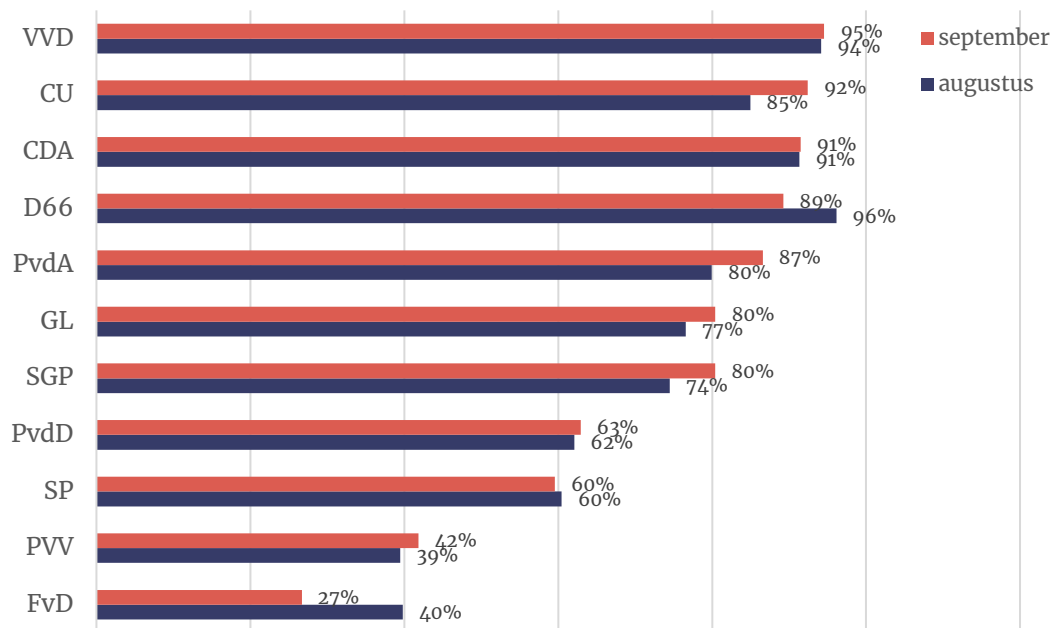
¹ In de juli-meting ‘versoepelen lockdown’ genoemd. In augustus en september kregen respondenten geen informatie over de maatregelen. Alleen de vraag “In welke mate staat u achter de aanpak van de coronacrisis door het kabinet in het algemeen?”

Alleen kiezers PVV en FvD in meerderheid niet achter de coronamaatregelen

Kiezers van regeringspartijen VVD, ChristenUnie, CDA en D66 staan nog steeds het meest achter de maatregelen. Kiezers van PvdA (80%), GroenLinks (77%) en SGP (74%) kunnen zich er eveneens goed in vinden. Alleen kiezers van FvD (27% wel, 73% niet) en PVV (42% wel, 58% niet) wijzen het coronabeleid in meerderheid af.

Figuur 2 – Draagvlak voor maatregelen van het kabinet

Staat volledig/grotendeels achter maatregelen in het algemeen (naar huidige politieke voorkeur)

1.2 Verdeeldheid over strengere of lossere aanpak

Dat een ruime meerderheid (75%) achter het coronabeleid van het kabinet staat, wil niet zeggen dat er geen kritiek is binnen deze groep of dat ze het op alle details eens zijn met de maatregelen. Op de vraag “Wilt u een strengere of een lossere aanpak van de overheid met betrekking tot de corona-gedragrichtlijnen?” zien we een sterk verdeeld beeld.

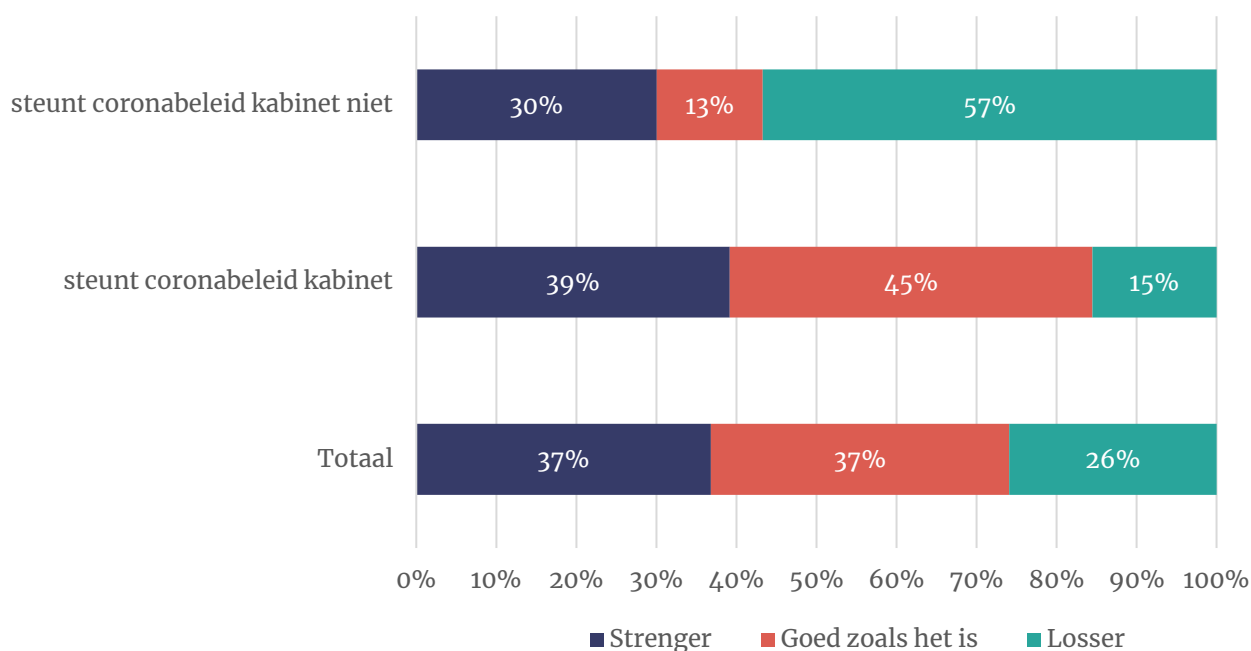
Ruim een derde (37%) van alle Nederlanders vindt het goed zoals het nu gaat, eveneens 37 procent zou graag een strengere aanpak zien en een kwart (26%) vindt dat het (veel) lossere mag.

Van degenen die in het algemeen achter het coronabeleid staan (75% van allen) zegt minder dan de helft (45%) de aanpak m.b.t. gedragsrichtlijnen helemaal goed te vinden zoals ze nu zijn. Bijna vier op de tien (39%) uit deze groep willen een strengere aanpak.

Ook onder degenen die niet achter het kabinetsbeleid staan (24% van allen) is de verdeeldheid groot. Men neigt weliswaar meer naar een (veel) lossere aanpak (57%), maar 30 procent wil juist dat de aanpak strenger wordt.

Figuur 3 – Strenger of lossere?

Wilt u een strengere of een lossere aanpak van de overheid met betrekking tot de gedragsrichtlijnen? (Als het gaat om de regelgeving en handhaving daarvan). Of vindt u het goed zoals het nu is?

Die verdeeldheid zien we ook terug als we kijken naar de politieke voorkeur van Nederlanders. FvD- en PVV-kiezers zijn het meest kritisch op het kabinetsbeleid, maar ook zij zijn verdeeld over de kant die het op moet.

Van de FvD-kiezers wil 56 procent een veel lossere aanpak of zelfs alle coronamaatregelen loslaten, terwijl een kwart juist een strengere aanpak wil.

PVV-kiezers neigen iets meer naar strenger (47%) dan naar lossere (35%).

Na de PVV-kiezers zijn de GroenLinks-kiezers het vaakst voor een strengere aanpak (47%).

Ook kiezers van de liberale partijen VVD en D66 willen liever een strenge benadering dan versoepelen.

Tabel 1 – Strenger of lossier?

Wilt u een strengere of een lossere aanpak van de overheid met betrekking tot de gedragsrichtlijnen? Of vindt u het goed zoals het nu is? (Naar huidige politieke voorkeur)

	Totaal	D66	VVD	GL	CDA	PvdA	CU	SGP	PVV	SP	PvdD	FvD
Een veel strengere aanpak	10%	9%	10%	5%	4%	9%		9%	24%	8%	2%	4%
Een iets strengere aanpak	27%	22%	28%	42%	20%	27%	19%	17%	23%	26%	24%	20%
Goed zoals het nu is	37%	56%	47%	35%	57%	41%	54%	43%	17%	28%	36%	20%
Een iets lossere aanpak	18%	12%	14%	16%	14%	17%	16%	19%	20%	31%	23%	21%
Een veel lossere aanpak	5%		1%	2%	4%	2%	5%	9%	8%	6%	13%	21%
Ik vind dat we alle coronamaatregelen los moeten laten	3%		1%			5%	5%	3%	7%	2%	3%	14%
	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Strenger	37%	32%	38%	47%	24%	36%	19%	26%	48%	34%	26%	24%
Goed zoals het is	37%	56%	47%	35%	57%	41%	54%	43%	17%	28%	36%	20%
Lossier	26%	12%	15%	18%	19%	23%	26%	31%	35%	38%	39%	56%
	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

1.3 Verklarende stellingen

We legden ruim 1.000 respondenten² 15 stellingen voor te achterhalen waarom mensen al dan niet achter het coronabeleid van het kabinet staan en welke maatregelen ze wel of niet zien zitten als ze voor een strengere of juist soepele aanpak zijn. Zie tabel 2 op pagina 17.

Veel vertrouwen in RIVM, maar luister ook naar critici

“Ik heb vertrouwen in de adviezen van het RIVM” is de stelling waar het hoogste aandeel van de Nederlanders het mee eens is: 63 procent van alle Nederlanders, 16 procent niet. Er is een duidelijke relatie tussen dit vertrouwen en steun aan het kabinet. Van degenen die het coronabeleid van het kabinet steunen is 77 procent het eens met deze stelling, onder degenen die het coronabeleid niet steunen is het 24 procent. Vooral degenen die een lossier beleid willen hebben weinig vertrouwen in het RIVM: 42 procent wel, 35 procent niet.

Een substantiële minderheid (32%) vindt dat “Het kabinet te veel naar de adviezen van het RIVM luistert”, een iets groter deel (37%) is het hier niet mee eens. Degenen die niet achter het coronabeleid van het kabinet staan vinden dit twee keer zo vaak als gemiddeld (60%). Zij vinden ook vaak (65%) dat “Het kabinet te weinig luistert naar de adviezen van mensen of organisaties die kritiek hebben op de coronamaatregelen”.

Hieronder enkele citaten die illustreren dat er verschillend gedacht wordt over de experts, waaronder het RIVM, en dat men onzekerder wordt over wat te geloven.

² De halve steekproef (n=1040), at random gekozen dus representatief voor Nederland 18+.

“In eerste instantie was de terughoudendheid goed, maar steeds meer laat het kabinet zich leiden door de opinie van "het volk" zoals te horen is in de media, in plaats van de adviezen van het RIVM.”
GL-kiezer

“Aanvankelijk goede aanpak door verantwoordelijkheid voor groot deel bij burger te laten, intelligente lockdown. Geen paniek, snel hulp aanbieden aan getroffen ondernemers. Echter te lang doorgedaan met sturing door RIVM en te weinig invloed van economen en gedragswetenschappers.”
VVD-kiezer

“Het heeft er alles van dat het RIVM de enige adviseur is van het kabinet terwijl het kabinet nog talloze andere maatschappelijk betrokken organisaties zou moeten raadplegen.”
PvdA-kiezer

“Too little too late. Het blind volgen van het RIVM/ OMT die klaarblijkelijk de situatie hadden onderschat en absoluut geen notie hadden genomen van de geconstateerde feiten in het buitenland. En dan nu de klucht met het huwelijk van Ferd Grapperhaus waar klaarblijkelijk de wet niet voor geldt. Nee echt prachtig. Revolte waardig.”
FvD-kiezer

Helpt kiezers vindt Grapperhaus niet langer geloofwaardig

Het kabinet heeft dus nog het vertrouwen van een ruime meerderheid, maar minister Ferdinand Grapperhaus stelde dit vertrouwen danig op de proef. Ongeveer de helft van alle Nederlanders (52%) vindt hem “niet langer geloofwaardig als minister van justitie”. Vooral critici van het coronabeleid (75%) en dan met name degenen die een lossere aanpak willen (63%) geloven hem niet langer als minister. Vooral kiezers van PVV (74%), FvD (70%), PvdD (68%), SP (67%), PvdA (55%) en SGP (55%) vinden Grapperhaus niet langer geloofwaardig als minister van justitie.

“Ik sta eigenlijk wel achter de aanpak, alleen Grapperhaus maakt het bont, iedereen moet zich aan de regels houden!”
SP-kiezer

“Het beleid is niet meer logisch. Het verhaal ook met mondkapjes, dat doen we niet omdat niet is bewezen dat het helpt. Is dat met max x personen op een verjaardag wel? Logisch nadenkend maakt het wel verschil. Dan zijn er volgens mij andere belangen, zoals beperkte voorraad mondkapjes. En Grapperhaus helpt ook niet.”
D66-kiezer

“Het is natuurlijk moeilijk. Ze proberen toch bedrijven in stand te houden, de werkloosheid in de hand te houden en de maatregelen van afstand houden vind ik goed. Minister Grapperhaus heeft er voor zichzelf een potje van gemaakt en daar wordt het niet beter van om de maatregelen in stand te houden.”
CDA-kiezer

“Snap de anderhalve meter toestand maar val achterover als ik naar beelden van de bruiloft van een minister kijk, die dan ook nog vindt dat hij coronamaatregelen nog steeds kan handhaven.... wat een - piep- verhaal... Handhavers hebben het nu dus echt moeilijk om coronamaatregelen te handhaven... met dank aan bovenstaand figuur...”
CDA-kiezer

Geloof in welslagen 1,5 meter-samenleving weer iets toegenomen

Zeven op de tien Nederlanders (72%) zijn het oneens met de stelling “1,5 meter afstand houden heeft geen zin dus daar moeten we helemaal mee stoppen, slechts 17 procent is het er wel mee eens.

Ruim vier op de tien van degenen die niet achter het kabinetsbeleid staan én een soepeler aanpak willen zijn het eens met deze stelling.

Het geloof in het welslagen in de 1,5 meter-samenleving is iets toegenomen: nu is 43 procent het eens met de stelling “Het lijkt mij realistisch dat de 1,5 meter-samenleving gaat werken”. In de maanden voor de vakantie liep dit steeds terug: in juli was het 31 procent, in juni 34 procent en in mei 37 procent. Het zijn vooral degenen die achter het kabinetsbeleid staan (51%) die hier in geloven. Toch zetten ook voorstanders van dit beleid vraagtekens bij de consistentie en logica van maatregelen, zoals blijkt uit onderstaande citaten.

“De 1,5 meter samenleving begrijp ik, maar soms worden er keuzes gemaakt die ik niet helemaal kan rijmen met voorzichtigheid voor dit virus, zoals toestaan van volle vliegtuigen met gebruik van mondkapjes.”

50-Plus-kiezer

“1,5 meter afstand houden is lastig maar wel belangrijk. Blijft wel vreemd dat het ene moment mondkapjes niks toevoegen, terwijl ze later wel verplicht worden in het openbaar vervoer. Maar dan zijn ook weer geen mondkapjes die echt veilig zijn verplicht. Blijft vreemd.”

Zwevende kiezer

“Boetebeleid gaat te ver met aantekening in je dossier. Verder goed om niet te rigouros in te grijpen zoals in andere landen. Graag i.p.v. 1,5 meter terug naar 1 meter afstand is beter te handhaven zowel in onderwijs als in toeristisch sector.”

PvdA-kiezer

“De 1,5 meter zou wellicht werken tegen het virus maar in praktijk niet te doen.”

VVD-kiezer

Maatregelen proportioneel gevonden, economie wordt niet te veel geschaad

In de publieke debatten wordt soms gezegd “het middel is erger dan de kwaal”. Het grote publiek deelt deze opvatting echter niet. Een kwart van de Nederlanders (26%) is het eens met de stelling “De coronamaatregelen zijn niet proportioneel, ze zijn op dit moment te zwaar voor het beperkte aantal besmettingen en doden”, de meerderheid is het hiermee *oneens* (53%).

Degenen die het coronabeleid van het kabinet niet steunen zijn het beduidend vaker eens met deze stelling (52%), onder degenen die een lossere beleid willen is dat maar liefst 68 procent.

De stelling “De beperkingen vanwege de coronacrisis schaden de economie te veel, dus moeten ze worden opgeheven” wordt eveneens door een minderheid (25%) onderschreven en ook hiermee is ruim de helft (56%) het oneens. Degenen die een lossere aanpak willen zijn het hier – zoals te verwachten – veel vaker mee eens dan gemiddeld (62%)

Roep om verplichte monddoekjes verder afgenomen

Er is nog steeds weinig draagvlak voor het verplicht dragen van een monddoekje, dit neemt zelfs iets af. Nog 15 procent is het eens met de stelling “Het kabinet moet het dragen van een monddoekje buiten voor heel Nederland verplicht stellen”, in augustus was dit 20 procent. 45 procent is het eens met de stelling “Het dragen van een monddoekje moet alleen buiten op zeer drukke plekken verplicht gesteld worden”, een maand geleden – toen dit in Amsterdam en Rotterdam in praktijk werd gebracht – was dat 60 procent.

Ook het draagvlak voor het “In heel Nederland verplicht stellen van het dragen van een monddoekje binnen in openbare ruimtes” daalde: van 47 naar 36 procent.

Degenen die een strengere corona-aanpak willen, willen ook vaker dan gemiddeld dat monddoekjes verplicht worden gesteld.

Ventilatie: veel onduidelijkheid

Met betrekking tot de ventilatie in gebouwen is er veel onduidelijkheid en verdeeldheid.

Slechts 11 procent denkt dat “De ventilatie in Nederlandse gebouwen (kantoren, scholen, restaurants etc.) goed genoeg is om besmetting met corona op die locaties te voorkomen”. Vier op tien (42%) denken van niet en een kwart kan hier geen antwoord op geven.

Een zelfde beeld bij de stelling “Als er in de gebouwen maar voldoende wordt geventileerd is dat genoeg om besmetting met corona te voorkomen”: 17 procent is het ermee eens, 43 procent niet en 19 procent weet het niet.

Tabel 2 – Eens of oneens met stellingen (zie leeswijzer onder de tabel)

	heel Nederland (horizontaal lezen)				steunt beleid kabinet (% mee eens)		strenger of lossier? (% mee eens)		
	mee eens	neu- traal	on- eens	weet niet	wel	niet	stren- ger	goed zo	los- ser
Ik heb vertrouwen in de adviezen van het RIVM	63%	19%	16%	1%	77%	24%	67%	74%	42%
Ferdinand Grapperhaus is niet langer geloofwaardig als minister van justitie	52%	16%	31%	1%	44%	75%	54%	41%	63%
Ik ben bang voor een tweede golf van de corona-epidemie	49%	22%	26%	2%	54%	34%	69%	49%	21%
Het dragen van een monddoekje moet alleen buiten op zeer drukke plekken verplicht gesteld worden	45%	17%	35%	3%	48%	35%	56%	47%	26%
Het lijkt mij realistisch dat de 1,5 meter-samenleving gaat werken	43%	17%	37%	3%	51%	22%	52%	51%	18%
Het kabinet moet het dragen van een monddoekje binnen in openbare ruimtes voor heel Nederland verplicht stellen	36%	15%	47%	2%	38%	30%	58%	26%	18%
We moeten weer strengere maatregelen nemen, om het aantal besmettingen op 0 of dicht daarbij te krijgen	33%	21%	42%	3%	36%	25%	66%	20%	6%
Het kabinet luistert teveel naar de adviezen van het RIVM	32%	27%	37%	4%	23%	60%	27%	21%	54%
Het kabinet luistert te weinig naar de adviezen van mensen of organisaties die kritiek hebben op de coronamaatregelen	30%	24%	38%	8%	18%	65%	22%	14%	64%
Het gevaar van het coronavirus voor de volksgezondheid wordt erg overdreven door de overheid en de media	28%	15%	55%	2%	17%	59%	15%	16%	62%
De coronamaatregelen zijn niet proportioneel. *	26%	18%	53%	3%	17%	52%	11%	10%	68%
De beperkingen vanwege de coronacrisis schaden de economie te veel, dus moeten ze worden opgeheven	25%	17%	56%	2%	16%	53%	12%	12%	62%
De beperkende maatregelen moeten alleen aan risicogroepen worden opgelegd in plaats van aan iedereen **	21%	12%	65%	1%	17%	35%	10%	15%	45%
Als er in de gebouwen maar voldoende wordt geventileerd is dat genoeg om besmetting met corona te voorkomen ***	17%	20%	43%	19%	14%	29%	11%	12%	34%
1,5 meter afstand houden heeft geen zin dus daar moeten we helemaal mee stoppen	17%	9%	72%	2%	8%	43%	8%	5%	45%
Het kabinet moet het dragen van een monddoekje buiten voor heel Nederland verplicht stellen	15%	12%	71%	2%	14%	18%	29%	8%	6%
De ventilatie in Nederlandse gebouwen is goed genoeg om besmetting met corona op die locaties te voorkomen ****	11%	21%	42%	25%	9%	20%	9%	8%	19%

Leeswijzer: Van alle Nederlanders is 63% het eens met de stelling “Ik heb vertrouwen in de adviezen van het RIVM”, 19% antwoordt neutraal, 16% is het er niet mee eens. Van degenen die het coronabeleid van het kabinet steunen is 77% het eens met deze stelling, Van degenen die het coronabeleid van het kabinet niet steunen is 24% het eens met deze stelling

* De coronamaatregelen zijn niet proportioneel, ze zijn op dit moment te zwaar voor het beperkte aantal besmettingen en doden

** De beperkende maatregelen moeten alleen aan risicogroepen worden opgelegd (bijv. mensen met chronische ziekten, ouderen etc.) in plaats van aan iedereen

*** Als er in de gebouwen (kantoren, scholen, restaurants etc.) maar voldoende wordt geventileerd is dat genoeg om besmetting met corona te voorkomen

**** De ventilatie in Nederlandse gebouwen (kantoren, scholen, restaurants etc.) is goed genoeg om besmetting met corona op die locaties te voorkomen

2 Vaccinatie

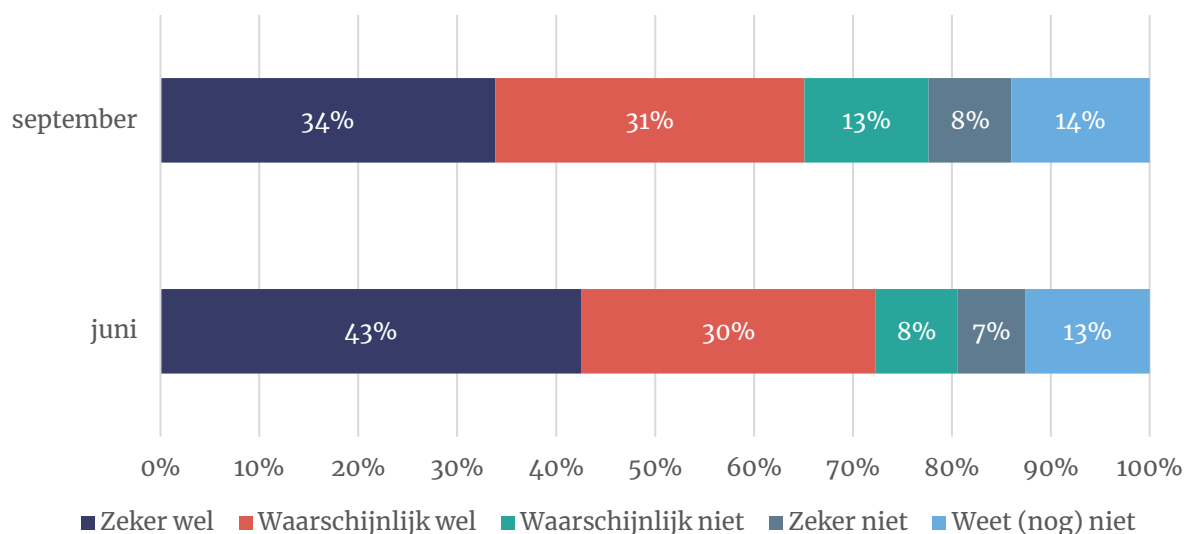
2.1 Bereidheid tot vaccinatie afgenomen

In juni zei nog bijna driekwart (73%) zich (zeker of waarschijnlijk) te laten vaccineren als er een vaccin beschikbaar is, nu is dat nog 65 procent.

Het percentage 'zeker wel' is doorgaans een redelijke indicatie van te verwachten gedrag. Dit aandeel daalde van 43 naar 34 procent.

Figuur 4 – Van plan zich te laten vaccineren

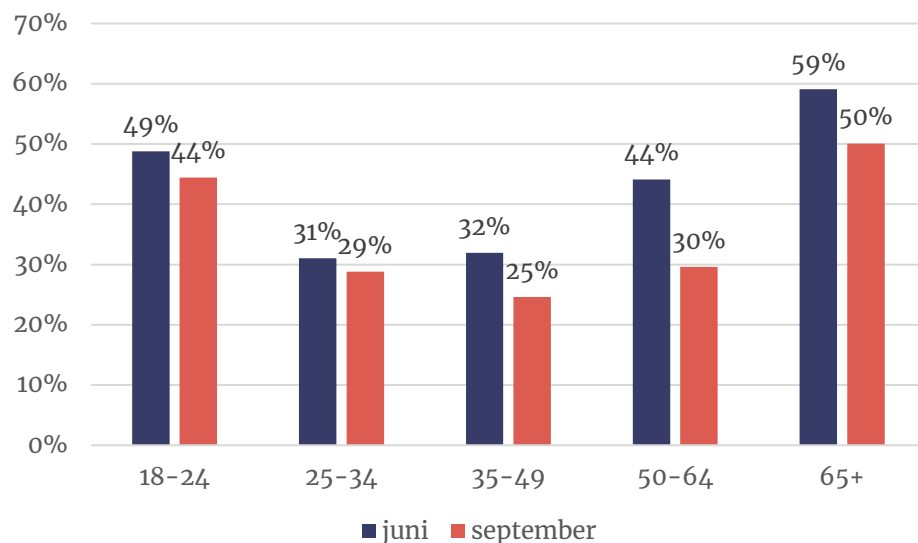
Stel dat er een werkend vaccin tegen COVID-19 (het coronavirus) beschikbaar komt. Zou u zich dan laten vaccineren tegen het virus? (N = 1.013)

De intentie zich te laten vaccineren daalde in alle leeftijdsgroepen, maar het meest in de groep 50-64 jaar, gevolgd door de 65-plussers.

Figuur 5 – Van plan zich te laten vaccineren

Zou u zich laten vaccineren tegen het virus? (antwoord 'zeker wel' naar leeftijd)

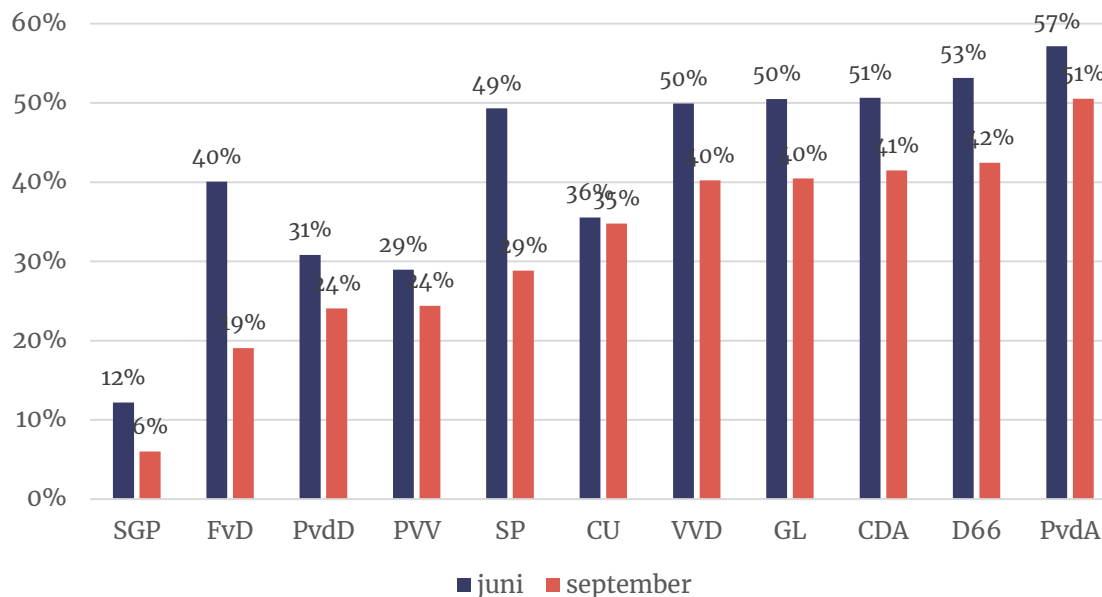

2.2 Vooral animo onder kiezers SGP, FvD, PvdD, PVV en SP laag

Opvallend laag ligt dit percentage ('zeker') onder kiezers die nu zouden stemmen op de SGP en hier is het ook nog gedaald (van 12 naar 6%). Verder is de animo teruggelopen bij kiezers van Forum voor Democratie en SP. Onder kiezers van de PvdD en PVV was het al laag.

Figuur 5 – Van plan zich te laten vaccineren

Zou u zich laten vaccineren tegen het virus (antwoord 'zeker wel' naar huidige politieke voorkeur)

2.3 Veel scepsis over snel vaccin en angst voor bijwerkingen

Net als drie maanden geleden zeggen degenen die zich niet willen laten inenten voornamelijk dat ze het eerst nog eens willen aankijken, zeker willen weten dat het werkt, omdat ze bang zijn voor de bijwerkingen. Of ze zeggen: ik behoor niet tot de risicogroep.

Een verklaring voor de lagere intentie zit hem deels in het feit dat mensen al corona gehad hebben en zich immuun achten.

Vaker dan de vorige keer geven mensen nu redenen die duiden op scepsis die niet voortkomt uit religie (zoals deze PVV-kiezer: "Daar zit dan een chip in waardoor men altijd en overal te volgen is"). Ook zijn er vrij veel mensen die vinden dat het allemaal te snel moet en daarom geen vertrouwen hebben in het resultaat. Eveneens meerdere keren gelezen: "Ik ben niet het proefkonijn van de overheid." Hieronder een aantal citaten van mensen die zich niet willen laten vaccineren.

SGP-kiezers:

- Geloofsovertuiging.
- Ik heb principiële bezwaren tegen vaccinatie.
- De bijwerkingen van een vaccin zijn nog niet voldoende bekend.
- Niet nodig. Ik ben kern gezond en er heerst geen "plaag" waarvan de mensen van gered moeten worden (op 0.1% van de samenleving na).

FvD-kiezers:

- Het is nog nooit gelukt om een veilig rna-vaccin te maken. Nu zijn ook nog de regels versoepeld voor toelating en de producent kan niet aansprakelijk worden gesteld. Dat zijn te veel rode vlaggen.
- Ik betwijfel of het virus daadwerkelijk werkt. Er is nog nooit een goed antivirus uitgevonden voor covid gerelateerde virussen.
- Deze hele crisis stinkt naar een complot, blijven aandringen op zaken die de plank misslaan.
- Hoe kan een vaccin ineens binnen een jaar klaar zijn?
- De juiste procedures zijn niet gevolgd. Het moet te snel en dat geeft slecht werk.
- Te riskant. Nog niet eens zozeer voor mezelf, maar mijn 4 zoons je weet nooit wat de bijwerkingen zijn over zeg 20 jaar ofzo (onvruchtbaar of wat ook).

PvdD-kiezers:

- Een vaccin, met een korte testperiode waarvan men de bijwerkingen nog niet kent is mij te gevaarlijk.
- Ik ben tegen dierproeven en om aan een vaccin te komen halen ze weer de meest walgelijke dingen uit.
- Evolutie immuun systeem moet zelf de ziekte aanvechten. Zit niet in de risico groep.
- Ik vertrouw er niet op dat een vaccin wat nog niet lang bestaat geen negatieve bij effecten heeft: zoals bij hpv bijvoorbeeld.
- Ik vind het onzin en ben er ook van overtuigd dat het overdreven vaccineren tegen kinderziektes de oorzaak is van deze grote crisis.

PVV:

- Daar zit dan een chip in waardoor men altijd en overal te volgen is.
- Ik ben geen proefkonijn.
- Een zo vlug in elkaar gegooid vaccin daar vertrouw ik niet op voorhand op en het is niet bekend wat het voor je gezondheid op langer termijn betekent.
- Ik ben zelf sterk, fit en gezond. De kans dat ik het virus zelf versla is vrij groot. Dat vaccin is in recordtijd ontwikkeld en farmaceutische industrie staat nu niet bepaald bekend om zijn altruïstische inborst. Er zal dus beknopt zijn op zaken waar eigenlijk niet op beknopt mag worden. Ik wacht de eerste resultaten wel af.
- Ik laat me geen rotzooi inspuiten wat er nu in een korte tijd eruit is gehaald wie kan mij vertellen wat het op de lange termijn het doet? Dat hebben we bij de Mexicaanse griep in Engeland ook gezien.
- Omdat een virus constant muteert en de hulpstoffen in een vaccin zijn levensgevaarlijk!

SP-kiezer:

- Het gaat vooral om winst voor de leveranciers.
- Is nooit waterdicht. Veel mensen zullen het niet doen. Volgend jaar weer een nieuwe virus. Je blijft aan de gang en de natuur blijft de baas.
- Van een vaccin wat zo snel wordt ontwikkeld weten we de schadelijke neveneffecten op lange termijn niet. Ik ben niet het proefkonijn van de overheid.

CU-kiezer:

- Ik vind het onverantwoord iets in je lijf te spuiten waarvan je niet weet of het zin heeft en wat evt de bijwerkingen zijn.

VVD-kiezer:

- Ben al immuun dus waarom nogmaals imfen?
- Eerst kijken wat het doet, ik laat me ook niet vaccineren tegen griep.
- Ik ben zeer waarschijnlijk al resistent.
- Ik heb het waarschijnlijk al gehad, en heb al antistoffen.
- Vaccinatie is specifiek. Het zou makkelijk kunnen dat het virus zich zo gemuteerd heeft dat het ontwikkelde vaccin niet werkt. Je gaat er dan een beetje van uit dat je beschermt bent en niet meer goed aan de maatregelen moet houden maar dat is schijn.
- Ik mag elk jaar om een griepsput. Deze ga ik al jaren niet meer halen omdat ik toch altijd ziek werd. Nu ik hem niet meer haal word ik ook niet meer ziek. Covid-19 kan je inmiddels vergelijkke met het griepvirus.

GI-kiezer:

- Omdat ik denk dat met de aanpassingen in het dagelijks leven en een milieubewustere houding in woord en daad van de consument we het virus kunnen indammen en de heftigheid zo kunnen verminderen; dat ermee te leven is.
- Een vaccin voegt niks toe. Wij mensen moeten zelf de weerstand opbouwen
- Ik geloof niet in de snelheid van het ontwikkelen . En ik vind dat corona soms ook een vriend van magere hein kan zijn.

Zwevende kiezers:

- De lange termijn gevolgen zijn onbekend. De meeste vaccins worden jaren getest voordat deze worden goedgekeurd, maar deze wordt zo snel geproduceerd en matig getest dat ik het risico wel wil nemen om me niet te vaccineren.
- Er heeft nog nooit een vaccin tegen griep geholpen, waarom nu wel?
- Bijwerkingen zijn onbekend over langere termijn (+ 10 jaar).

3 Verantwoording

Verantwoording

Dit onderzoek vond plaats van donderdag 3 september tot dinsdagochtend 8 september 2020. Er werkten in totaal 2.053 Nederlanders mee aan dit onderzoek.

De resultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, opleiding, regio en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in 2017. Het grootste deel van de deelnemers 1.913 is afkomstig uit het I&O Research Panel. Daarnaast vulden 140 Nederlanders de vragenlijst in via het panel van PanelClix.

Weging en marges

De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2017. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard. Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken. Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij een steekproef van n=2.000 en een uitkomst van 50 procent is er sprake van een foutmarge van plus of min 2,2 procent.

I&O Research Panel

Het I&O Research Panel is geworven op basis van aselechte personen- en huishoudensteekproeven op traditionele manier (geen zelfaanmelding). Het I&O Research Panel werkt met een spaarprogramma, waarbij deelnemers punten sparen afhankelijk van de lengte en complexiteit van de vragenlijst. Deze punten kunnen later worden ingewisseld voor Bol.com-tegoed of een donatie aan een goed doel.

I&O Research

I&O Research is het grootste onderzoeksbureau voor overheid en non-profit (volgens de MarktOnderzoeksAssociatie, MOA, 2019). Het is onze missie bij te dragen aan beter onderbouwde keuzes van onze klanten, op basis van onderzoek en advies. Wij werken voor overheids- en non-profitorganisaties.

I&O Research heeft vestigingen in Amsterdam en Enschede.

I&O Research is lid van de MarktOnderzoeksAssociatie (MOA), maakt deel uit van de Research Keurmerk Groep en onderschrijft de internationale ICC/ESOMAR-gedragscode voor markt- en sociaalwetenschappelijk onderzoek. I&O Research is ISO 9001-, ISO 20252- en ISO 27001-gecertificeerd. Het online onderzoekspanel (I&O Research Panel) is ISO 26362-gecertificeerd. Dit is de norm voor online en offline access panels.

